
Avgust Žigon / K. Rudež Levstiku: 12 pisem

«Kaj boste storili, če povem njeno ime?»

«Ne vem.» Skomizgnil sem z rameni.

«Če bi bila prepričana, da je ne boste zaničevali, bi bila že dovolila, da vam razodenem...»

Njen glas je trepetal, njene ustnice so se skrivile v izraz, ki je očitoval zadržani jok.

Nato sva govorila vsakdanje stvari, brez zveze, brez začetka in brez konca.

Njene oči so prežale na moje lase, moje ustnice je požiral njen pogled.

Slednjič je prekinila pogovor. «Kakšne lasé imate! Kakor Absalon. Zakaj jih ne počešete?»

«Saj je vseeno,» sem dejal.

(Dalje prihodnjič.)

Avgust Žigon / **K. Rudež Levstiku: 12 pisem** (Iz Levstikove ostaline)

1.

V Ribnici 18. Februar 1864.

An'ga sam'ga so imäjli
Pa še tist' je v šulo šel bil!

Ribn. narod.¹

Dragi moj prijatel!

Slava Bogu! Kar smo iskali, dobili smo, akoravno ne prav vsega, česa smo si želeli.

Šolskih glavnih zapisnikov, kjer so vsi šolarčki zapisani, nisim sicer dobil, ker se ti dobijo [še]le še le od leta 1818; ka vender ima «Ribenšku mäjstu zlate bükve» uže od leta 1808, ki vanje zapisa vajo imena vseh tistih šolarčkov, ki se posebno dobro obnašajo, tako, da darila dobé, in pa tistih, ki so prvi za témi.

V tej knjigi se dobí imé našega slavnega Prešerina zapisano, in to dve leti zaporedoma.

Zlate bükve, in kako je Prešerin in njegovi součenci vanje zapisani, Ti hočem zdaj bolj na tanjko popisati, ker bi bilo mogoče, da kterege od téh poznaš in bi potem kaj po njemu zvedil², kar bi bilo važno.

«Zlate bükve» imajo naslov, se ve da po nemški: *Buch der Ehren für die Reijmizer Schule*. Do leta 1811 ni cd Prešerina nič sledu v bukvah; od tega leta pa stoji notri:

¹ Levstiku priljubljena domača popevka, kar je R. tu vedel; zató citat, v njem neki obema skupen vesel spomin. (Prim. odlomek Levstikovega pisma iz l. 1858: Slovan 1917, str. 8).

² Prvotno: zvedel, prvotni e pa ima popravo lastnega peresa Rudeževega v i.

Avgust Žigon / K. Rudež Levstiku: 12 pisem

Im Jahre 1811.

In der IIⁿ Klasse haben Schulpreise erhalten:

1. Ivanetisch Martin aus Möttling.
2. Skopin Stephan aus (S^{ch}) Schuschie in der Pfarr Reisniz.
3. Kun Stephan aus Reisniz.

Ausgezeichnete Schüler.

1. Schreitscha Raphael von Bakra bei Jiume.
2. Lebjuk Martin von Laschitsch.
3. Lauschin Matthias von Weiniz aus dem Pfarr-Vikariate Sodertschitsch.
4. Rossan Andreas von Oberdorf in der Pfarr Reisniz.
5. Pogorelz Johann :menda učitel:/ von Büchelsdorf aus der Lokalität Niederdorf. |

Na drugej strani stoji:

In der Iⁿ Klasse. Haben Schulpreise erhalten.

1. Benedik Johann aus Selzach.
2. Preschern Franz aus Zelben aus der Pfarr Rodain.
3. Rossan Johann[a] Nep. von Berg aus dem Pfarr-Vlk. Laaserbach.

Ausgezeichnete Schüler.

1. Brašnig Stephan aus Dvorska vass aus dem Pfarr-Vikariate Laschitsch.
2. Komotschar Andreas aus Tschatesch.
3. Gorenz Johann aus Seisenburg.
4. Raibisch Johann von Radmansdorf.
5. Strauß Franziska aus Reisniz.

Im Jahre 1812.

In der IIⁿ Klasse Haben Schulpreise erhalten.

1. Preschern Franz aus Zelben in der Pfarr Rodain.
2. Komotschar Andreas aus der Pfarr Tschatesch.
3. Rudešch Franz von Kobilaglava aus dem Karst. |

Ausgezeichnete Schüler.

1. Katnitsch Thomas von Brod aus Kroazien.
2. Brašnig Stephan von Dvorska vass aus dem Pfarr-Vikariate Laschitsch.
3. Benedik Johann von Selzach.
4. Skopin Michael von Schuschie in der Pfarr Reisniz.

In der Iⁿ Klasse Haben Schulpreise erhalten.

1. Hotscheuar Johann von Pudiak aus dem Pfarr-Vikariate Laschitsch.
2. Jellouscheg Franz aus Feistritz in der Pfarr Dornegg.
3. Tschellessnig Johann aus Reisniz.

Ausgezeichnete Schüler.

1. Zwaar Johann von Brückel aus dem Pfarr-Vikariate Sodertschitsch.
2. Bresar Joseph von Hammer in der Pfarr Seisenberg. ||
3. Hodnig Andreas von Feistritz in der Pfarr Dornegg.
4. Puzel Joseph von Reisniz.

August Žigon | K. Rudež Levstiku: 12 pisem

Iz tega previdiš, dragi brate, da [od] Prešernovih vrstnikov veliko poznaš in boš marsikaj od njih lahko izvedil.

Šola je pri nas v Ribnici už od davnih časov v dva razreda razdeljena bila, in to tako, da v prvih razredi je en sam učitelj učil to, kar se sedaj uči v prvih dveh klasih; in to so zvali „Obere u. untere Abtheilung“ Med narodom pa to ni bilo znano, zato Ti nisim tega mogel na tanjko povedati. V drugim razredi pa se je učilo to, kar se sedaj v III. uči.

Jaz tedaj mislim, da brž ko ne je bil Prešerin v I klasi uže eno léto poprej | pa da niso iz „Untere Abtheilung“ nikdar nobenega še «klasificirali» ampak še le v drugim leti v „Obere“, zato, ki v zlatih bukvah ni prav nič od „Obere und untere Abtheilung“ omenjenega, ampak samo od I. in II klasa. Tukaj v Ribnici nobenega ne poznam, da bi ga bolj na tanjko mogel o Prešeriu poprašati; ampak v Ljubljani so precej 3 znani: Ivanetič, Pogorelec pa Franc Rudež, ki Ti bodo gotovo vedli kaj povedati. Franc Rudež je tisti, ki piše, kakor diurnist pri Ljubljanski Okolici in ki ga gospod Kunčič dobro pozna. On je sicer pri nas znan, kakor velik burovž³, ampak ima sicer tudi dobro glavico, | posebno da se kmali povsod soznani in za vsakega človeka vé, kako in kaj; zato mislim, da mora on kaj vediti jod Prešerina.]

Za dekana je bil v Ribnici o tistim času, ko je Prešerin v šolo hodil, Bonaventura Humel. Če je bil kaj Prešeriu v rodi in kako, ni mi še znano; in tudi ne, kje da je Prešerin stanoval. Vse to mislim boš Ti laglej zdaj v Ljubljani zvedil, ki poznaš njegove vrstnike tam bivajoče, kakor jaz v Ribnici. Popraševal pa bom, in Ti bom, če bo le moč kaj zvediti, koj pisal. Za zdaj pa sim mislil je nar bolje, da Ti naglo naznam, kar sim do zdaj dobil. Kar boš še želel tu pri nas zvediti, mi pa piši in jaz Ti budem, dragi prijatelju, vstrebelj, kolikor bo moč.

Kar sim iz zlatih bukev prepisal sim na tanjko [se]z| vsemi napakami in nemško pisavo, kakor je notri pisano, da lahko si misliš, da v zlatih bükvah učenčke preberaš.

Zdaj pa, ljubi prijatel z Bogom! Pozdravljem vse Ljubljanske prijatle.

³ Prvotno: burouž, toda *u* je jasno prepisan s kesnejším *v*.

Avgust Žigon / K. Rudež Levstiku: 12 pisem

2.

V Ribnici 9. Marca

Ljubi prijatel!

1864.

Nezameri, da Ti toliko časa nisim odpisal; uže zdavnej imam «data» nabранa o Humelnu, ki se še zdaj v prgamentih nahajajo, in uže zdavnej sim bil volje Ti pisati, pa vselej je kaj vmes prišlo, kar me je zadržalo.

Kadaj da je bil Humel v Ribnici dekan, sem prosil naše duhovnike, da bi preiskali. Gospod dekan ga je dobil uže leta 1803 zapisanega, ampak kadaj, da je prišel, tega ni mogel dobiti. Da je bil pa Humel še leta 1818 dekan v Ribnici; to nam soper do kažejo zlate bukve. |Za|Pisal je namreč neko prigodbo v to knigo tako:

29. Junia ob 7mih zvečer je bil prišel grof Karl Inzaghy, gubernator Ilirski se svojo gospo in z novomeškim | okrožnim kaptanom /:Streishauptmann:/ Veselom /:Bejjel:/ in z[e] vso Ribniško gospodo v farovž. Drugi dan je bil obiskal šolo i. t. d.

Drugi[dan] |mesec| 8. Julia je bil prišel Ljubljanski škof Avguštin Gruber v «Visitation» v Ribnico. Drugi dan 9. Julia 1/28 uri je po cerkvi pregledal vse /:Visitation:/. Polej je Ljubljanski kanonik /:Dommherr u. Gubernialrath:/ Jožef Valant, ki je bil ravno poprej za škofa Goriškega in Gradiščanskega izvoljen, škofu Gruberju, od Papeža izvoljenemu /:delegirt:/ namestniku prisegel in verozakon očitno spoznal. Priče so bili gospodje stolni dekan Ljubljanski in Generalvikar Gollmayer in Iški župnik gospod Jožef Steinmetz. Notar pri tej svečanosti je bil: gospod Bonaventura Humel, dekan Ribniški⁴ in součenec novoizvoljenega škofa. Tudi 10 duhovnov iz Ribniške dekanie je bilo zraven in neštevilna množica ljudi. Na to so 1230 otrok birmali.

Drugi dan, 10 Julia, je škof | bil pri⁵ šolarski maši in je potem obiskal šolo, kjer ga je učenec France Kajdiž ogovoril. Tudi so bili⁶ pri tej priložnosti večidel prej imenovanih gospodov, in vradniki in bolj mogočni velikaši Ribniški pričujoči.

Vse to se dobi na tanjko popisano v Ribniških šolskih «zlatih bukvah» in zdolej se je z lastno roko podpisal Bonaventura Humel, dekan Ribniški in je pristavil dan in leto 1818.

---

⁴ Pismo: Ribniški ...

⁵ Rokopis ima: pri pri...; dvakrat zaporedoma, kar je le hiba pisave.

⁶ Prvotno: bilo

Avgust Žigon / K. Rudež Levstiku: 12 pisem

Zdaj mislim, da imaš, dragi prijatelju, dovolj dokazov, da je v časih, ko je naš sloveči pesnik Prešerin v Ribnici v šolo hodil, Humel in ne Prešerin bil dekan v Ribnici.

Da pa je prav lahko mogoče, da sloveči pesnik ni nobenega sorodnika v Ribnici imel, Ti hočem z nekoliko dokazi pokazati. Ti se mi bodeš, znabiti sopet smejal, kakor si se v Ljubljani, če pravim, da je Ribniška šola bila imenitna in da je dalječ okoli slovela; pa je vendar le tako! Da boš to laglej verjel, sim Ti še nekoliko šolarjev iz zlatih bukev izpisal, ki so bili nekteri še dvakrat dljer domá, kakor je bil Prešerin, in so vendar v Ribnico bili prišli.

Leta 1808. II. Razred.

Valenčič Anton iz Bistrice v Trnovski fari.

Orel Jožef iz Skopega v Tomajski fari /:ta zato, ki je naši rodovini v rodi :/.

Valenčič Jožef iz Bistrice v Trnovski fari.

I. Razred.

Hrén Anton iz Begnj v Cirkniški fari.

Samsa Janez iz Bistrice v Trnovski fari.

Leto 1809. II. Razred.

Hren Anton iz Beg. v Cirk. f.

Dellkot Blaž iz Cirknice.

Zajic Janez iz Broda /:Hrvaška :/

I. Razred.⁷

Koprivec Martin iz Polhovega gradca.

Leto 1810. II. Razred.

Koprivec Martin iz Polh. gr.

Petrič Štefan iz Lašč.

I. Razred.

Ivanetič Martin iz Metlike.⁸

Od leta 1811 in 1812 jih imaš spisane. ||

Leto 1814. II. Razred.

Perko Anton iz Vrhnikе.

Varlavarič Janez iz Kastve.

Gabrovšekova Jera iz Planine.

Camlič Matija iz Kastve.

I. Razred.

Tomšič Janez iz Vrhnikе.

Gabrovšek Franc iz Planine.

---

⁷ V pismu pomotoma: II. Razred.

⁸ † 17. IX. 1881, 5½ pop.; v 86. letu. (Slov. Narod 1881, št. 211.) Prim. tudi: Stritar Jož., Lešniki. V Celovcu 1906. Str. 169: Martin Ivanetič. (Stritarjev učitelj v Ljubljani.)

Avgust Žigon / K. Rudež Levstiku: 12 pisem

Leto 1815. II. Razred.

Kalčič [Matija] Jožef od svt. Matije pri Reki.
Serdoc Janez iz Kastve.
Tomšič Janez iz Vrhnikе.
Varlavaris⁹ Alojzij iz Kastve.
Jurkovič Jožef iz Kočevja.
Camlič Matija iz Kastve.

I. Razred.

Otoničar Janez iz Otonice v Cirkniški fari.
Mele Jakob iz Logatca.

Leta 1816. II. Razred.

Nadler Tomaž iz Kočevja.
Barlič Janez iz Krašne /: Štragen :/.

I. Razred.

Weiss Maria iz Mokronoga.

Iz tega boš previdil, ljubi prijatel, da so o tistem času od dalnih krajev otroci hodili v Ribnico v šolo. Takrat ni bilo namreč v vsaki vasi šola kakor zdaj in tudi dobri učitelji so bili redki | zato se je lahko zgodilo, da je bil v Ribnici prav dober učitel in ljudje so raji otroke sim pošiljali, ki je bilo živenje dosti cenejše, kakor v kakovim mestih.

Ribniška šola je tudi uže od dalnih časov. V cerkvi svt. Jurja pri Ortneki se vidi se svinčnjekom zapisano.

Den 18. Junii 1778 iſt Reifniß abgebrunnen.

Odzdolej: Simon Gradiſcher Šdmelmeijer Anno 1690.

Jakob Schmit L. M.¹⁰ in Reifniß Anno [18] 1732.

Štamz Xav. Repesch Luderector Anno 1756.

Iz teh napisov se lahko previdi, kako da je pri nas v Ribnici¹¹ uže stara šola, in to je dosti lahko pripomoglo da je bila znana po svetu.¹²

⁹ Pač pisna pomota nam.: Varlavarić

¹⁰ Ludi Magister, Ijudskošolski učitelj. (Op. priobčevatelj.)

¹¹ V rokopisu pisna hiba: v Ribnica

¹² Jahresb. Ober-Realsch. Laibach 1864 (Lésar Anton, Ribniška dolina), str. 9:

«od I. 1807 Bonaventura Humel, 1818 korar in stolni fajmošter v Ljubljani,
od I. 1819 Valentin Prešerin, † 3. julija 1833,
od I. 1834 Janez Ev. Traven, † 19. sept. 1847,
od I. 1848 Ignaci Holzapfel.»

Takó je, še ne pol leta kesneje, segel v vprašanja gorenjega pisma Levstiku in Rudežu takratni «catehet in učitelj slövenſcine na ljubljanski c. kr. viši realki», doma iz Ribnice. — Zanimivo pa je, da nima Lésar v svojem spisu ni besedice o Prešernovem šolanju v Ribnici, dasi omenja na str. 8 «stare zlate bukve vaše (= ribniške) šole», tiste «zlate bükve», ki jih je grajščak Karel Rudež odnekod spet iz prahú izkopal — vsled iniciative Levstikove. (Prim. tu tudi: Stritarjev uvod k Wagnerjevemu «Klasju» iz I. 1866, kjer stoji na str. 7., da je Prešeren iz

Dizma / Na Krekovem grobu

Zdaj pa še nekaj novega: Dve pismi sem dobil ki ste močno mični; eno je od Vodnika v Slovenskim jeziku pisano, drugo pa od Kopitarja v nemškim / jeziki. Obi ste pisani gotovo mojem ranjicim očetu in govorijo skoraj samo o Slovanskih zadevah.

Zdaj pa, dragi prijatel, zdravstvuj. Iz srca Te pozdravi in poljubi. Tvoji zvesti prijatel

(Dalej, prih.)

Karel Rudež,¹³

Dizma / Na Krekovem grobu

Vstánita, borca,
v tugi sključena preko groba,
kjer ljubezni in bratstva
spi prerok:
dosti je vajine tihe bolesti,
dosti molčečega žalovanja,
dosti je čakanja —
vystánita!

Vstánita
in vzravnajta svoji telesi
in v pest stisnita svoji desnici,
v gnev in grožnjo
stisnita svojo bol:
da ne zasujojo, da ne zakopljejo
bratstva nam in ljubezni v grob —
vstánita, borca! . . .

O, kakor bratje prišli so k nam:
osvoboditelji,
z godbo in slavoloki pozdravljeni,
s tisoč let čakano milo besedo
nam dčbrodošlico vračajoč —
in zdaj so z nami
kakor sovražniki!

Ribnice «prišel 1811. leta v Ljubljano v latinske šole», dasi z opombo (menda Levstikovo), da «ta letnica nikakor ni trdna»; Rudež pa je Levstiku že l. 1864 v pismu ugotovil: 1811. — I. razred, 1812. — II. razred! — In prim. tu še: Novice 2. V. 1866, str. 145 vprašanje o »žlahtniku Preširnu!«)

¹³ To pismo je odgovor na Levstikovo pismo z dné 21. II. 1864, ki ga je objavil Al. Turk (Lj. Zvon 1925/46 pod 2.), in ki je bilo odgovor Rudeževemu, najbrže v Ljubljani z osebnim pogovorom povzročenemu listu z dné 18. II. 1864. Levstik je torej Rudežu v svojem zanimanju za stvar bil odgovoril takoj po prejemu dopisa.

Avgust Žigon / *K. Rudež Levstiku: 12 pisem* (Iz Levstikove ostaline)

(Nadaljevanje)

3.

V Ribnici 9. Julja

1864.

Ljubi prijatel!

Tvoje pisemce¹⁴ sem učeraj dobil in me je jako razveselilo, ker uže želet sem izvediti, kaj v Ljubljani kaj počenjate. Jaz sem se uže bil pretečenega mesca namenil v Ljubljano, pa se je vendar to tako vleklo, da smo, sam ne vem, kako in kdaj uže v Juli mesec prišli. Zdaj, ako mi Bog da zdravje, se bovā kmalo vidila; mislim v kakih 14 dnēh.

Kar mi pišeš, dragi brate, zarad novega «Nemškega časnika»¹⁵ to mi ni prav jasno, ker nič nevem, kako da so se pogovorili; samo toliko vém, da za nemški časnik gotovo nebi jaz solda dal v podporo, ker nevidim pri njemu nikjer veliko koristi. Po moji misli je malo Nemškutarjev zavojo nevednosti, ampak narbolj jim take ljubeznjive nemškatarske občutke v prsi vdihuje samo pridnost in lenoba pa neumnost. Samopridnost se ne bo dala prepričati, ker tisti¹⁶, ki gojijo to žlahtno lastnost v svojim srcu, uže zdaj tako dobro vejo, kaj domorodci zahtevamo, kakor mi. Kateri so pre leni, taki se tudi nebodo potrudili, da bi nemški časnik čitali. Neumnežem pa nebo noben jezik v glavo pameti in razuma vlij.

Polej moramo tudi premisliti, da naš narod nima veliko bogatstva, in da zarad tega ima še domača Slovenska literatura mnogo težav in nezgode prestati! Čemu bi mi še zdaj za nemški časnik dnar proč metali!

Kaj bodo pa tudi Nemci dejali, ako bomo mi nemški časnik vstanovili in podpirali?! Jaz bi kaj stavil, da bomo kmali brali v kakim nemškim listu: Kako malo upljiva da ima Slovenski jezik, in kako da se je uže nemška kultura in nemški čutljej v Krajskej zemlji vkoreninil, se zopet lahko vidi potem, ki so si, kmali potem, ko je moral jedini politični časnik, ki so ga Slovenci imeli, jenjati,¹⁷ Nemški časnik vstanovili.

¹⁴ Levstikovo pismo K. Rudežu, z dné 7. julija 1864, objavil Al. Turk. (Lj. Zvon 1925, str. 47, pod št. 3.)

¹⁵ «Triglav», ustanavljanega tisto leto na Bleiweisovi strani.

¹⁶ Prvotno: ker ta

¹⁷ Rudežu je tu v mislih Vilharjev «Naprej», ki mu je bil Levstik urednik ter je bil iz znanih razlogov moral prejšnje leto prejenjati s svojo 78. številko kot zadnjo, v torek 29. sept. 1863.

Augst Žigon i K. Rudež Levstiku: 12 pisem

Take so, dragi prijatel moje misli o tej reči, in tako moreš iz tega previditi, da jaz se gotovo nebom na Nemški časnik naročil, če ga tüdi desjetkat vstanovijo.

Zdaj pa še eno od Prešerna, ki sem jo izvedil, in ki Ti zna všeč biti. Povedal mi jo je naš g. predstojnik,¹⁸ ki čeravno ni, kakor Ti je znano, posebno iskren Slovenec, venderle Prešernov genij občuduje. Prešerin je hodil velikokrat v Krajni v Jalenovo hišo, kjer je predstojnikova gospa doma. Ko so enkrat vsi otroci vkup, kakor po navadi vsak večer, roženkranc molili, je začel Prešerin glasno jokati in je dejal: Joj, kako sem bil jaz srečen, ko smo še pri nas domá tako roženkranc molili! Zdaj pa moram končati pismo, sicer bi se ga naveličal brati. Zdravstvuj!

Tvoj zvesti prijatel
Karel Rudež.

4.

V Ribnici 23. Decemb.¹⁹

1864

Predragi prijatel!

Ker Ti je uže gotovo znano, da se jaz pri pisanji nikdar nisem ravno prenaglil, upam, da mi bodeš zarad starega prijatelstva prizanesel, da Ti še le zdaj na tvoje prijazno pismo odpišem.²⁰

Zdaj, ko sem dobil koledarje tudi za dva duhovna gospoda,²¹ ne vem prav, ali čem tudi pri duhovščini poverjeništvo opravljati, ali pa ne; kar se tiče našega g. dekana,²² tako sem prepričan, da boste Matičino reč, kakor právi Cimber in nemškutar, bolj zaviral.

¹⁸ Predstojnik sodišča v Ribnici 1864: Val. Schusterschitz (Gerkmann Fr., Auskunftsbuch 1864/65, pg. 5); oče dr. Iv. Šušteršiča. (Kesneje, še l. 1874, notar v Kranjski gori.)

¹⁹ Datum ima popravek v številki, iz prvotnega 24. v 23. (3 krepko preko 4).

²⁰ Levstikovo pismo K. Rudežu z dně 10. XII. 1864 objavil Al. Turk. (Lj. Zvon 1925, 47/9, št. 4.)

²¹ R. misli tu: «Koledar slovenski za navadno leto 1865. Izdala Slov. Matica.» (S pregledom Citalnic str. 102/7.)

²² Ignacij Holzapfel, nekdanji Čbeličar, * 15. VII. 1799 v Tržiču na Gorenjskem. Solanje v Ljubljani: a) gimnazija I./VI. (1812/13—1817/18); b) filozofija I./II. (1818/19—1819/20); c) teologija I./IV. 1820/21—1823/24); ordinacija že v IV. letu: 21. IX. 1823. — Službovanje: a) kaplan: v Kamniku od jeseni 1824—sept. 1825; v Preddvoru od sept. 1825—sept. 1827; v Mengšu od sept. 1827 do jeseni 1829; tu sta ga obiskala Miha Kastelic in Jurij Kosmač z vabilom k sotrudništvu pri Zhabelizi, — torej pred l. 1830! (Gl.: Slov. Glasnik 1864, str. 246); v Ljubljani pri Sv. Jakobu od jeseni 1829—1834 (vsaj tista leta torej, ko je izhajala Zhabeliza I.—IV.); b) župnik: v Črnomlju 1835—1848; c) dekan: v Ribnici (kot naslednik dné 19. IX. 1847 umrlega Lovr. Trauna) 20 let, od l. 1848 do smrti svoje dné 21. I. 1868. (Juventus 1813—18; Catalogus cleri dioec. Lab. 1821—1869.)

svoje dne 21. 1. 1868. (Juventus 1813-18; Catalogus cleri dioec. Lab. 1821-1869.)
K letu 1824 gl. tu še: Zb. M. Sl. IX., 3. * To je isto v eni knjiži
zgolj priporoči - Na sestri postavil, ki je tak ročni pravover
zo izdala. 171
Vid. Edna, 28/4/1975

Avgust Žigon / K. Rudež Levstiku: 12 pisem

---

kakor podpiral. Gospod Matija Smolej²³ ga je nekaj ispeljal, če je kaj dobil, pa ni hotel nič prav povedati; po tem čbnašanji se lahko sodi, da ne bo ne enega povabila kam poslal, da bi pa še kakošno besedo v tej reči zgubil, to Bog vari! |

Nekateri drugi gospodje duhovskega stanu so pa spet tako zabiti, da se Bog vsmili; da gré po njihovih mislih, smo kmalo tako izobraženi, kakor Turki! dušna paša bi nam bila Alkoran, in kaj drugega se nebi smelo ne pisati, ne tiskati, k večim še kakšne «pirhe za device».

Takega Molaha imamo pri nas za drugega kaplana /: pravza prav za prvega /; sicer je pošten in častitlj(i)vi človek, ampak o literaturi in o [izbo] izobraženji ima v resnici take misli in ideje, kakor Šejh ül Islam v Carigradi. Takega in enacih ni po moji misli nikdar treba nagovarjati, da bi pristopil, ker stokrat bolje je, da onakih Matica ne šteje vmed svoje družabnike. Ko sem se z njim pogovarjal o Matici je le zmiraj rekel: to je prav dobra naprava; samo če bodo zmirej v odbori kristjanski in bogoboječi možje. Kako lahko pa bi prišla večina takih v odbor, ki ne marajo ne za vero ne za Boga! taki so pa po njegovemu razumu uže ljudje, kateri kakov román, ali pa kakovo novelo pišejo. Pa kaj Ti bom pravil; saj poznaš take ljudi [iz] po skušnjah bolj kakor jaz!²⁴

Nekoliko se bo tukaj, kakor upam družabnikov nabralc, toda nar več iz med kmetiskih ljudi, in zato gotovo skorej samo

²³ Gl. naslednjo opombo.

²⁴ Kaplana sta bila 1864 v Ribnici: 1.) Rih. Frank in 2.) prej v pismu imenovani Holzapflov sotržan Mat. Smolej. — Frank Rihard, * 2. IV. 1827 v Ljubljani, ordiniran 30. VII. 1850, je prišel v Ribnico za prvega kaplana l. 1857 ter odšel l. 1868 po Holzapflov smrti; † kot star kanonik v Novem mestu 24. I. 1899. (Catalogus cleri dioec. Labac. 1858, 1869, 1900.) Smolej Matija, * 9. II. 1829 v Tržiču, ordiniran 30. VII. 1854, je prišel v Ribnico za drugega kaplana l. 1863, odšel 1866 za kaplana v Dobrepolje; † tam kot kaplan že 15.VII. 1871. (Catalogus cleri dioec. Labac. 1864, 1867, 1872.) — «Narodni koledar in letopis Matice slovenske za leto 1867» navaja v svojem «Imeniku Matičnih udov do avgusta 1866», kakor ga je sestavil tajnik Anton Lesar, na str. 27 v Ribnici kot prvih pet članov vse tri duhovnike in oba grajščaka, v naslednjem redu: Holzapfel Ignaci, dekan. Rudež Dragotin, grajščak. Rudež Jožef, grajščak. Frank Rihard, kaplan. Smolej Matija, kaplan. (Razprtji so poverjeniki.) — Dve leti prej, t. j. leta 1864, ki je leto gorenjega pisma Rudeževega, pa Matični «Koledar slovenski za l. 1865.», kjer stoji «Rudež Dragutin, grajščák, zdaj v Ribnici» med «ustanovniki» (str. 93), med «poverjeniki 1864. leta» kot edini še za Ribnico (str. 98), in med preplačniki z darom 100 gld. (str. 97), — izkazuje med «létnimi plačníki» leta 1864., torej med najprvimi, ki so prihiteli, kot edinega člana Matice v Ribnici poleg Dragutina Rudeža tudi še enega: na str. 95 bereš ime «Smolej Matija, kaplan v Ribnici». Težavno torej ob tem dejstvu z vso gotovostjo določiti iz besedila pisma, katerega izmed obenh meni tu Rudež z besedami: «drugi — pravzaprav prvi — kaplan».

Avgust Žigon / K. Rudež Levstiku: 12 pisem

---

taki, ki bodo letne doneske plačevali. Kar se tiče mojega brata in svaka, tako je po moji misli nar bolje, da jih enkrat dobijo gospodje Dr. Bleiweis, Dr. Kosta, Dr. Orel in gospod Debevec v pesti; in ti bodo nar več opravili. Kakor²⁵ veš, sem jaz dosti mlaji brat in svak, kakor onádva, in mlaji uže po naravi v takih zadévah nemore nikdar lahko starejim imponirati.

Prigdba, ki se je z vbogim Globočnikom prigodila, nas je tudi tukaj jako osupnila; pa kmalo smo ga, akoravno ní bilo v Laibacher Zeit. ime imenovano, vganili.²⁶

Da je Radič prevzel vredništvo Triglava, sem se jaz jako čudil; saj je vender v Zagrebi dosti | bcljo službo imel! Triglav pa težko, težko, da bi dolgo obstal.

Po praznikih, ako Bog da, bom prišel v Ljubljano, in se vidiva.
Zdaj pa z Bogom! Lepo Te pozdravljam!

Tvoj zvesti prijatel Karol Rudež.

5.

V Ribnici 17. Aprila.

Dragi prijatel!

1865.

V srce si se mi smilil, ko sem po tvojim pismi zvedel, v kakih hudih stiskah da si;²⁷ pa k nesreči si se ravno ob takim času oglasil, ki sam nimam²⁸ denarja. Ti se boš gotovo čudil, če Ti povem, da gotovega denarja sedaj sam nemam več, ko 25 gold.; saj Ti je znano, kako to gré, od ljudi ni moč dobiti, kadar bi človek želet in potreboval in tako Ti nemorem zdaj več poslati, kakor 10 goldinarjev, | ker s tem, kar mi potem še ostane moram shajati do Maja meseca. V začetku Maja bom pa, ako Bog da, nekoliko denarja dobil, in polej Ti bom še kaj poslal.

Do 11tega Maja, ki bo veliki Matični zbor upam v Ljubljano priti in upam Te zdravega viditi.

Za zdaj pa ostani z Bogom! Bog daj, da bi se srečno iz stisk in zadrég skopal! Zdravstvuj! Tvoj z(v)esti prijatel
Karol Rudež.

²⁵ Prvotno: Kar

²⁶ Laib. Zeitung 1864, No. 272. (Montag 28. November), pg. 1086: «Gestern Abend gegen 6 Uhr hat sich der Magistratsbeamte G . . . . . k in seiner Wohnung durch Erschießen entleibt.» — In istotam, No. 277, pg. 1108: Verstorbene. Den 27. November.

²⁷ Levstikovo pismo K. Rudežu z dné 14. aprila 1865 objavil Al. Turk. (Ljub. Zvon 1925, str. 49/50, št. 5.) Levstik je prosil 25 gld. — To in naslednje pismo je prinesel že ČZN IV. 1907, str. 136/137; a radi popolnosti korespondence Levstik-Rudež v istem listu jih ne kaže tu izpustiti.

²⁸ Prvotno: nemam... Poprava iz e v i je kesnejša.

Avgust Žigon / K. Rudež Levstiku: 12 pisem

6.

Predragi prijatel!

V Ribniči 30. Aprila 1865.

Zdaj sem nekoliko denarja dobil, in zato Ti pošljem 10 goldin. Prej sem Ti bil 10 poslal; upam da so Ti prišli v ruke, in da so Ti bili za naj večo silo vgodni.²⁹

Jutri pojdem na Dolensko in bom nekoliko dnij tam ostal.

Povabila i. t. d. za družabnike Matične sem dobil. Ker bodem, ako Bog da, tako do 11tega t. m. v Ljubljano prišel, mi nezameri, da Ti tako malo pišem.

Z Bogom! Srčno Te pozdravi in poljubi

Tvoj

zvesti prijatel

Dragutin Rudež.

7.

V Gracarjevem türni

Predragi prijatel!

11. Junija 1867.

Nezameri, če Te v Tvojem deli³⁰ nekoliko motim stem, ko Ti par vrstic pišem in prosim, da bi mi nekaj vprašanj razjasnil.

Tukaj po Dolenskem nas je vse neizrečeno osupnilo, ko smo novico brali, da naši poslanci so se Dualistom pridružili in vse vgibuje, zakaj so se dali tako prekaniti. Za Boga svetega! kaj mislico?! Kaj bo zdaj! če narod v tako politiko privoli, se ločimo od naših bratov Horvatov in Čehov, in se damo prostovolno vragom pod peto.

Kaj mislico naši poslanci, da bodo Poljaki, ki jih še zdaj luna trka, nam kadaj kaj pomagali?! Žalostno bi bilo, ako bi se mi nanje, ki [so] še vselej zoper Slovanstvo bili, in so še zdaj, zanašali. To prosim, dragi brate, da bi mi naznani. V Ljubljani boš morebiti vender zvedel, kakov vrag te ljudi jaši, da take neumnosti delajo.

Tukaj v našem kraji so, kar sem še večih in bolj izobraženih možakov slišal, vsi na naše poslance zarad njihovega početja strašno razkačeni, in uže se sem ter tje sliši, da bi im³¹ radi nezaupnico poslali.

²⁹ Levstik je odgovoril K. Rudežu na prvo pošiljatev — slučaj! — šele istega 30. aprila 1865, ko mu Rudež tu pošilja že spet 10 gld., da sta se torej pismi križali med potjo. (Gl.: Lj. Zvon 1925, str. 50, št. 6.)

³⁰ Levstik je bil že od januarja 1866 pa do sredi januarja 1869 (tri leta) zaposlen pri svojem «Wolfovem» slovarju. (Gl.: Lj. Zvon 1919, 705—714; posebej 712.)

³¹ Pač pisna hiba nam.: jim. 28/6/1869 pri Nikolasson izvršil. V Cj. 174 ~ doj. tist. priročnik stoln. Šestn. žv. Plat Poglav. A na Dunajem. izpit san. ſel. in Drinja, kje. tem postav. qm. vijek. matemat. ~ dan. ſejzne. ~

Jernej Jereb / Suženj demona

Prosim, ljubi prijatel, da bi mi o téh zadévah kaj pisal, | in kaj v Ljubljani pravijo o tej reči; zakaj, tukaj ni moč nič zvediti.

Zarad besede «segetína» sem še bolj natanjko vprašal, kaj pomeni in mi je vprašani rekел, da pomeni = Sumpfstell — in je še pristavil — kjer se pod nogami zemlja trese. Še sem slišal na Dolenškem besedo — léhea = e. fem., kar pomeni Gartenbeit; mislil sem si, da bi znala biti sorodna z besedo = Leh = Poljak.

Jaz in moja rodbina se, hvala Bogu prav dobro počutimo; upam, da je tudi pri Tebi taka. Moja gospa, ki Te lepo pozdravi, se je uže precej dobro slvenski naučila, in se je tudi uže toliko Slovanskega duha navzela³², da se zdaj prav | hudo jezi na naše Poslance in pravi: prej so se tako dobro držali; da smo bili povsodi češčeni, zdaj pa v vsakej N°: Zukunft stoji kaj omilovaje od Poljakov in Slovencev. Pomozi Bog!

Zdaj pa, dragi prijatel, zdravstvuj! Prosim, da bi vse moje znance lepo pozdravil.

Iz srca Te objame i poljubi

Tvoj

zvesti prijatel

(Konec prih.)

Dragutin Rudež.³³

Jernej Jereb / Suženj demona

(Nadaljevanje)

Nastal je molk. Dvakrat je požrla besedo, v tretje je rekla: Če dvolite, vas počešem.» Tej premišljeni zvijači vseh zvodnikov in zvodnic sem se vdal. Brez pomisleka, mehanično sem dahnil: «Dajte». Prsi je pritisnila na moja lica, občutil sem vonj prvega ženskega telesa iz takšne bližine. Občutje plahega sramu se je mešalo z občutjem ugodja. Njena roka je tresoče spremljala glavnik skozi goste kodre las. Česala me je dolgo; bil sem vdan, šibek, podoben Samsonu.

V tistih minutah pa je spreletelo nekaj kakor blisk moje možgane. Resnica je malone odgrnila svoj obraz.

Dejal sem resno in pomračil oči: «Gospa, zdaj mi povejte! Drugače bom mislil, da mi lažete zaradi tega, da me pridržujete iz neznanega vzroka v mestu...»

Nisem izgovoril do konca. Gospa mi je planila v besedo: «Prisegam, da ni laž! Povem vam zvečer! Ne poglejte me več, če ne govorim resnice...»

---

³² Rokopis: navžela

³³ Odgovor Levstikov z dné že 13. VI. 1867 gl.: Lj. Zvon 1925, str. 51/2, št. 7.

Avgust Žigon / K. Rudež Levstiku: 12 pisem

šo za mano, jaz pa se nisem mogel inčuditi, zakaj se ozirajo. Ko sem stopil skozi vrata svojega stanovanja, sem videl, kako pretepa žena mojega dečka. Kaj ji je storil? Pianil sem namjo in jo sunil, da je odletela z glavo ob steno. In sem ji začel puliti debele kite in jo suvati z obema nogama. Potem pa je nastala tešna okoli in okoli mene in ne vem več, kaj se je godilo ... Ko sem se zavedel, sem bil v blaznicu ... Nobenega mojih ni bilo ves čas pri meni, tako so mi pravili. Kdo bo obiskaval norce? ... Danes se vračam ... Kam? Domov? ... Morja ... Ko pa nimam doma ... Pijva, prijatelji! In sva pila in nisem vedel, kaj bi mu rekel. «Ker vendar, da ti ne bo dala žilica miru in boš hotel načeckati to, kar sem ti danes natevil,» se je smejal Tine in si vickel brke, «naslovil kar na kratko ‚Norac‘, ne pa morda ‚Prijatelj Tine‘.» Podala sva si roke, izginila vsak na nasprotno stran. Dolgo sem gledal za njim, dokler ee ni skrila njegova počava na ovinku proti postaji. Hotel se je odpeljati s prvim vlakom na svoj rojstni dom, kjer je go spodaril brat. Morja ga sprejme za nekajko dni, mi je rekel pri slovesu. —

* * *

«Kje je sedaj Tine?» sem vprašal nekajko mesencev pozneje svojega prijatelja, ko sem ga zopet srečal. Ni mi vedel povedati. Tudi drugi niso vedeli. Danes pa, ko to pišem, so mi povedali, da se je prostovoljno vrnil tjaškaj, kamor so ga bili evoječno nasilno poslali. Baje se je izrazil: «Bom imel vsaj mkr im v njem dokončan zadnje poglavje, ki pa ni več dolgo.»

Avgust Žigon / K. Rudež Levstiku: 12 pisem

(kontin)

8.

V Gracarjevem turnu

26. Julija 1867.

Predragi prijatelji

Nezamenj, če Te zopet za nekajko časa v Tvojem delovanju motim in Te za nekaj prosim: Tukaj v načej sosedčini je nek človek, Luďek Stergar po imenu, ki se je bil namenil presegelj v Ameriko. Zdaj pa, ko so mu nekateri prijatli drugači sovetovali, se je prenišel in misli rabi na Rusko iti sreči iskat. Neizrečeno pa bi mu koristilo, ako bi imel kakovo priporočilno pismo; morebiti od Riegerja ali Subotiča, ki so imeli priložnost, ac z manjkaterem velikačem stanosti. |

Jaz sem omenjenemu Stergarju sovetoval, da bi šel na ravnocev k kakovem možu od Slavjanskega komiteta, bi se nato predstavil

---

Avgust Žigon / K. Rudež Levstiku: 12 pisem

---

in ga prosil, da bi mu pri kakem grajsčaku do službe pomagal. Stergar je bil do zdaj pisar in je posebno dober strelec, tako bi bil za gozdnarja sposoben, ali za kakovega³⁴ oglédo pri zavodi: za drugega kaj, ne tako.

Prosim Te tedaj, dragi prijatel, da bi bil tako dober da bi s gosp. Vilharjem ali s kom drugim govoril, če bi morebiti on bil tako dober, da bi mogel Stergarju do kakega takega priporočilnega pisma pripomoči.³⁵

Kakor mislim, si tudi Ti dragi brate, z Lamanskem | znán; on je tajnik pri Slavjanskem komiteti in bi znabiti, ako bi mu Ti par verstic pisal in ga perdüšu, Slovenskemu izseljencu pomagal do kakšne službice, ali pa vsaj do avdience pri grofu Tolstomu³⁶, ki je podpredsednik Slav. kom. Jaz mislim, da Ti gospodje ga bodo, kakor Jugoslavjana dobro sprejeli in mu kaj pomagali.

Tako, če Ti je mogoče, Te prosim, da bi v tej zadevi nam šel na roke, in sicer prosim hitro, ker misli uže Stergar v kakšnih 10 dnéh jo odriniti.

Jaz in moja žena sva, hvala Bogu še precej zdrava, ampak³⁷ otroka sta zdaj obolela na driski, tako, da | smo bili uže prav v skerbéh. Zdaj je Vladimirju nekoliko bolje, ampak punčika je pa zdaj zbolela; to je velik križ!

V Novem mesti so z novem presidentom prav zadovoljni³⁸ in boječi narodnjaki /:to je veliko vradnikov:/ se upajo spet na dán, in nekoliko hudih nemškutarjev je začelo [pol] bolj pohlevno postopati, odkar so svojega načelnika zgubili.³⁹

³⁴ Rokopis: kokovega

³⁵ Rudež misli tu Ivana Vilharja, trgovca v Ljubljani. (Prim. Novice 1867; 15. V., str. 165 (odhod na Rusko): «Gospoda Ivan Vilhar in Aleks. Hudec sta v nedeljo [to je bilo torej 12. V. 1867] odrinila čez Dunaj na Rusovsko k razstavi v Moskvo.» — Dalje 22. V., str. 173 (pismo z Ruskega): «Gosp. Ivan Vilhar je pisal 18. dne t. m., da 62 avstrijskih Slovanov je srečno došlo v Varšavo.» O sprejemu in pogostitvi v Granici, itd. — Slednjič 3. VIII., str. 224 (vrnitev v domovino): «Gospoda Vilhar in Hudec sta pretekli teden prišla iz Ruskega nazaj.» Itd. Obá omenja, Vilharja in Hudca, tudi Levstik v svojem odgovoru 1. VIII. 1867. (Lj. Zvon 1925/54) Matični Koledar slovenski za 1. 1865. izkazuje na str. 97: «Blagorodni gospod Ivan Vilhar, trgovec iz Ljubljane, podaril 200 gld.» — Matici v njenem prvem letu (1864). *Ivan Vilhar je imel mimočko žensko ženo i očet v domačiji eden na jenčini pisi sloven*

³⁶ Rokopis pravtno: Tolstomi

³⁷ Rokopis: ampak

³⁸ Teodor Napret, nekdanji Levstikov prijateljski svetovalec ob ustanavljanju «Napreja».

³⁹ Josip Scheuchenstuel, bivši mož Julije Primčeve Prešernovega Sonetnega venca: imenovan v Gradec 25. II. 1867, a na njegovo mesto istega dné pravtno Albert v. Schluetenberg; odšel iz Novega mesta v soboto 15. junija zvečer 1867.

Avgust Žigon / K. Rudež Levstiku: 12 pisem

Vročina je tu taka, da Bog nas vari!

Jezikoslov. drobt.: Seno je v lojincah pravijo v Metliki; na Štajarskem pa v plasteh, na Kranjskem v kopicah.

(Laibacher Ztg., 14. III. 1867, pg. 391: Se. k. k. Apostolische Majestät haben mit Allerhöchsten Entschließungen vom 17. und 25. Februar d. J. dem Kreisgerichtspräsidenten in Rudolfswerth Joseph Ritter v. Scheuchenstuel auf sein Ansuchen die Einreichung in den Rathskörper des Oberlandesgerichtes Graz unter Vorbehalt seines Ranges und Gehaltes allergnädigst zu bewilligen und die bei demselben Oberlandesgerichte weiter erledigten Rathsstellen dem disponiblen Kreisgerichtspräs. Heinrich Lampel, dann dem disponiblen Oberlandesgerichtsrathe Karl Czermak Edlen v. Eichenfeld und dem Oberlandesgerichtsrathe Florian Gabriel, letzterem mit der Bestimmung als Oberstaatsanwalt, allergnädigst zu verleihen geruht. — Istotam neposredno dalje: Se. k. k. Apostolische Majestät haben mit Allerhöchster Entschließung vom 25. Februar d. J. den disponiblen Oberlandesgerichtsrath Albert v. Schluetenberg zum Kreisgerichtspräs. in Rudolfswerth allergnädigst zu ernennen geruht. — Novice, 19. VI. 1867, str. 207: Iz Novomesta 16. junija. — Včeraj zvečer nas je zapustil bivši predsednik tukajšnje c. kr. okrožne sodnije vitez Scheuchenstuel ter se podal v svojo novo službo v Gradec. Kakor se je videlo, je težkega srca slovó jemal od meščanov, ki so mu voščili srečno pot. Gospod predsednik je na vso moč delal, da bi národná ideja ne plamtela tukaj preveč, bojé se, da bi Avstrija škode ne trpela. Ker pa vemo, da narodne ideje pri nas nikjer ne segajo čez pošteno ravnopravost, do ktere imamo v ustavni državi postavne pravice, zato more gosp. Scheuchenstuel prav mirno živeti v Gradcu, da, če tudi njega tukaj ne bo, Avstrija ne bo propala.) — Imenovanje Napretovo: 6. V. 1867. (Laibacher Ztg., 15. V. 1867, pg. 727: Se. k. k. Apostolische Majestät haben mit Allerhöchster Entschließung vom 6. Mai d. J. die Einreichung des zum Kreisgerichtspräs. für Rudolfswerth ernannten Albert v. Schluetenberg als Oberlandesgerichtsrath in das Gremium des Oberlandesgerichtes Graz auf seine Bitte zu bewilligen und den Oberlandesgerichtsrath in Triest Theodor Napret zum Kreisgerichtspräs. in Rudolfswerth allergnädigst zu ernennen geruht. — Novice, 22. V. 1867, str. 173: Z velikim veseljem smo sprejeli novico, da visoke časti vredni rodoljub g. Teodor Napret, dozdaj c. k. primorske deželne nad sodnije svetovalec in deželni poslanec v Trstu, je na mesto gospoda viteza Scheuchenstuela izvoljen za predsednika c. k. novomeške sodnije.) Za svetnika pri višjem sodišču v Trstu je bil Napret imenovan prav kratko prej; šele 11. III. 1867. (Laib. Ztg., 15. III. 1867, str. 397.) — Dostavek: Laib. Ztg. 2. I. 1850, No. 1, pg. 1. (Se. k. k. Majestät haben mit allerhöchster Entschließung vom 28. December d. J. . . . den k. k. Stadt- und Landrath zu Laibach, Joseph v. Scheuchenstuel, zum Präsidenten des k. k. Landesgerichtes zu Neustadt! . . . allergnädigst zu ernennen geruht.); Novice 2. I. 1850, str. 4. (Ravno berēmo v Dunajskih novinah, de so presvitli cesar 28. grudna . . . žl. gosp. Jožefa Scheuchenstuela za predsednika c. k. deželniga sodnjištva v Novim Mestu izvolili.); Planer Eugen, Recht und Richter in den innerösterreich. Landen Steiermark, Kärnten und Krain. Graz 1911. (Pg. 247. imenovanje za Novomesto: Allerhöchste Entschließung vom 28. December 1849, Just.-Min.-Erl. vom 12. Jänner 1850, Z. ad 10.360.). Prim. tu še: Planer, l. c., pg. 259 in 264 (predsedniki novomeškega sodišča 1850—1888, odnosno 1905): Josef v. Scheuchenstuel 1850 do 25. II., odn. 15. VI. 1867; Albert v. Schluetenberg (1867), ni nastopil službe;

Avgust Žigon / K. Rudež Levstiku: 12 pisem

Prosim pozdravi prijatle.

Iz srca Te pozdravi in poljubi Tvoj iskreni prijatel
Drag. Rudež.⁴⁰

9.

V Gracarjevem turni 29. Januarja 1869.

Dragi moj prijatel!

R. 9/4/869⁴¹

Nebodi hud, da Te za nekoliko časa v Tvojem delu zmotim in z neko prošnjo nadlegvam; pisala⁴² je namreč meni sestrna hči Mary Šmitova zarad svojega brata, ki je iskal pri pošti službe kakor praktikant, pa ga niso hoteli vzeti⁴³, zato, ki je še pri vojnikih in samo začasno odpuščen. Slišala je pa ta Mary, ko sem jaz pripovedoval o Greshamu⁴⁴, kakove velike oparje ima po širokem svetu in kako velike hiše bode v Trsti zidal, in tako se je zmislila na to, da bi bilo morebiti njenemu bratu pri tej družbi mogoče, kakšno mastno,⁴⁵ brezplačno službo dobiti in me je naprosila, da bi jaz po Tebi pri gosp. Rešpehtarji, kateremu prosim, da bi me priporočil in ga lepo pozdravil, zvedel, če je mogoče in po kakovih potih to željo doseči. To Te tedaj prosim, dragi prijatelju, da bi Ti blagovolil zvedeti in meni poročiti.

Zdaj pa nekaj novic od tukaj; prihodno sredo⁴⁶ bode porόka Dr. Vojske; kakor Ti je uže gotovo znano, bo vzel Škremovo iz Novega mesta in tisti dan se bo tudi njena sestra z nekim Metličanom poročila, tuk de buodo dvaj ojsceti ne'n dan. Pa to še vse

Theodor Napret 6. V. 1867—18. III. 1870; Anton Gertscher od 19. III. 1870; Vinzenz Jeuniker od 23. V. 1875 († 21. X. 1888: Slov. Pravnik 1888/351); Josef Gerdešič od 16. I. 1886 (!); dr. Jakob Kavčič od 25. III. 1905; Franz Trenz, nastopil 1. V. 1911; Franz v. Garzarolli, nastopil 18. VIII. 1912. (Izpiski iz novomeških aktov.) — Gl. še: Planer, l. c., str. 251: 30. XII. 1852, min. odlok 17. I. 1853., št. 58; nadalje: Novice 26. VI. 1867, str. 214 («o govoru, s kterim je bivši predsednik novomeške sodnije vitez Scheuchenstuel slovó jemal od uradnikov»); Novice 14. VI. 1869, str. 227 (dvorni svétnik). — Takó bi s tem bila zadeva v našem slovstvu končno vendarle enkrat vsaj v glavnem ugotovljena in dognana. Na obé strani! Izključene so poslej v tej smeri vse razne poprejšnje pomote.

⁴⁰ Odgovor Levstikov z dné že 1. VIII. 1867 objavil Al. Turk. (Lj. Zvon 1925, str. 53/4: št. 8.)

⁴¹ Pripis z Levstikovo roko odzgoraj ob levem robu pisma (s plavim svinčnikom, z rdečim podčrtan).

⁴² Rokopis prvotno: pisali

⁴³ Rokopis: vžeti

⁴⁴ Rokopis prvotno: Greshami

⁴⁵ Rokopis ima tu podpičje; pač le pomotoma.

⁴⁶ Torej, ker je dan tega pisma (29. I. 1869) bil — petek, dné 3. II. 1869.

Avgust Žigon / K. Rudež Levstiku: 12 pisem

nič ni; simpatično možá je ljubezen, kakor profesor Trdina trdi, tako pokvarila, da je za našo reč na pol zgubljen. Pa res ima mož take grozovite strahamente – da se nič več ne upa v Čitalnico in s Trdinom se naj rabi še skrivaj kje ménai. Tudi trdi, da je Napret še huji od Scheuchenstuhla, kar jaz nikdar ne morem verjeti in sploh živi zdaj v takih strahamentih, da zje vsekem grinom čuti vohona in sé je proti Trdini zgovoril: Do zdaj smo vradniki že nekaj svoje volje imeli, zdaj pa smo prav popolnoma podlačeni, zdaj se nič več ne upam.⁴⁷

Drugo je, kakor sem iz ravno tistega vira zvedel, da župnik Gruden je obljubil, da ne bo več z narodom⁴⁸ in da je za plačilo Beloju cerkev dobil.⁴⁹ Tako mi je še od nekoliko odpadnikov previš, pa upam, da ni vse resnično, kar je slišal in tako tudi jaz «relata refero» zato precem da ta reč še vmed nama ostane, dokler se ne prepričamo.

Pak žalostno je, kako ima naš narodič doči poturici tako da se mora reči, da je prav v dosti gnijilega «in Dänemark»! Če bi se človek s svojimi željami in idejami samo v očke meje našega malega Slovenskega narodiča zagnal, kakor večina naših slavnih prvakov, bi res ne bilo čudo, ako bi obupal svoja kopišta pobral in v sovražni tabor pobegnil!

Pak hvala Bogu, da smo Slovenci le malo vejica našega velikanega naroda Slavjanskega! To, dragi brate – moj up podpira in ta misel mi pogum daje in ljubezen do Slavjanstva. Živili⁵⁰ Slavjanil!

⁴⁷ Dr. Vojaka je bil imenovan v Novo mesto za državnega pravdnika s Scheuchenstuhlovim imenovanjem v Gradec. (Gl. sprej opombo 39.) — Laibacher Zeitung 14. III. 1867, pg. 391: Der Justizminister hat den disponiblen Comitatsgerichtsrath Dr. Andreas Vojaka zum Staatsanwalt für Rudolfoweth ernannt. (Dobeseden pisanje iz: Wiener Ztg., 13. März 1867, No. 61, pg. 775.)

⁴⁸ Poč – s Slov. Narodom, ki je bil prejšnjega leta 1863. ustanovljen v Mariboru.

⁴⁹ Jakob Gruden, rojen v Laščah (* 2. VII. 1817), torožec Levstikov; ord. 27. VII. 1843. Služboval je kot subdiciarij v Mirni peči 1843/46, kot kaplan v Šent Jurju pri Svibnjem 1846/47, v Mirni pri Trebojem 1847/56, v Mekronogu 1856/58, kot lokalnič v Poljanici 1858/68, ter kot župnik v Beli cerkvi 1868/79, za Jakobom Jerinom († 13. IX. 1868). V Beli cerkvi je potem živel nicedle l. 1880, a že v počaju, ki ga je potem 1889–1894 včival na Turjaku v gradu; natombi pa se je 1894 preselil kot «acerd. jubil.» v Ljubljano, kjer je tudi umrl: 2. novembra 1900. (Catalogus cleri diecez Babac. 1843–1901. *Vrhnici ni bil želut dr. Šć.*)

⁵⁰ Pismo ima: Živili (Morda samo stresljaj peresa ob papirju, kot vzrok nepričakovani vijugi.)

August Žigon | K. Rudež Levstiku: 12 pisem

10.

Dragi prijatel!

V Gracarjevem turni
24. Februarja 1870.

Rés nenađeno mi je novica došla, ki mi jo v svojim pismi nazn[j]anjaš, da misliš Ljubljano zapustiti in se na Dunaj pre seliti.⁵² Kakor od ene strani obžalujem, da se bodeš tako⁵³ daleč premaknil, in mi bo tako morebiti priložnost za dolgo časa odvzeta, prijatla, ki ga čez vse cenim in ljubim, večkrat viditi in z njim občevati, moram vendar Tvoji misli pritrđiti, da Ti na Slovenskem rožice ne cvetó in da si znaš z božjo pomočjo na Dunaji bolje | stanje pridobiti in tudi našim vbogim|u Slovenskim|u narodu⁵⁴ bolj koristiti, kakor v Ljubljani. Vsekako bodeš v Beči imel bolji priložnost z vélikim svetom občevati in bodeš na vsaki strani več pripomočkov imel, nego v zaduhlej Ljubljani, ki je po naših prvakih tako na nič prišla, da je sramota.

Kadar se bodejo pri nas časi na bolje obrnili, imam pa trdno upanje, da bodeš se zopet v našo dragو domovino povrnil.

Kakor želiš, Ti pošlem v tem pismi 30 gld.

Moje bukve prosim, da bi pri mojim brati oddal, od koder
jih bom uže iaz dobil. |

Zdaj pa, predragi prijatel, zdravstvuj! Iz celega srca Ti želim, da bi Tvoje početje dober vspéh imelo, in da bi srečno živel in delal sebi in nam na korist in slávo. Tudi moja gospa Te lepo pozdravi in Ti vso srečo želi.

Z Bogom tedaj! Včasi, Te prosim, me vsaj razveseli s páryršticami.

Prijateljsko Te objemlje in poljubi

Twoj

zvesti prijatel

Karol Rudež.

⁵¹ Levstik je odgovoril Rudežu šele 9. IV. 1869: «R.(espondi) 19/4/869»; takó umem namreč Levstikovo kratico na čelu pisma. Ali se nam je Levstikovo pismo izgubilo? Med objavljenimi ga Al. Turk nima!

⁵² Levstikovo pismo o tem z dné 18. II. 1870. objavil kot zadnje v ohranjeni zbirki Al-Turk: Lj. Zvon 1925/55 (št. 9).

⁵³ Rokopis: take

²¹ Prvotno: našim vbgem Slovenskem narodu.

Avgust Žigon / K. Rudež Levstiku: 12 pisem

11.

V Gracarjevem turnu

22. Decembra 1879.

Dragi prijateli

Ker si željo izrekel, Ti pošlem cel Tituluš «Ruskih narodnih pesni Ribnikovih. Glasil se tako: Pesni sobranija P. N. Ribnikovim. Sobetvenost sobiratelja.

Moskva, v tipografiji A. Semena 1861.:

V saboto grem v Ribnico za nekoliko dni. Glej brate, saninec je izverstan, počitnice žmaš črez praznike, pridi v Ribnico, da ne bodeš Ribniškega naročja pozabil, vsejil.

Pa z Bogom! Srečne in vesele praznike Ti želi in Te prisrčno pozdravlja

Tvoj

zvesti prijatel

Karel Rudež. |^{**}

12.

Dragi moji prijateli

Ne bodi hud, ker Ti še le zdej odgovarjam. Kakor me uže zdavnaj poznaš, se v moji roki peró nikdar prav urmo in spretino ne suče; potem sem pa še hotel pozvedeti, če ljudje tudi tukaj v obližju kaž vedó o volkodlaku. Zdaj pa hočem Ti odgovarjati na vprašanja in sicer hočem začeti s tem, da Ti pravljico ponovim.

Pretečeno leto mi je pripovedal^{**} nek postaren mož, ki se imenuje Andolšek /s pridivkom Sitar:/ da je njegov oče ob ne-deljah močki bril, da je kakov krajevar z tem † zasužil. Tako je tudi zahajal k njemu nek jako star Danjčan /:Dáne so precej velika vás v Ribniškej fari, pod Véliko goro./^{††} V en. br. nisem drugače nikdar slišal, kakor Danjčan — a v mn. br.^{**} pa velikokrat Danci, pa tudi Danjčanje:/ in tisti je pravil /:ime tega moža mi Sitar mi povedal; ako mu je znano, ga zamorem, kakor hitro bome v Ribnico prišel, zvediti:/ ko je po Hrvatskem hodil z leseno róbo, je prišel do nekega kmeta, kateri ga je vprašal: ali sta še tista dva knjeta na Ugaru? Ako bi tistih eden k meni prišel, bi mu rad vse dal, kar premozem, kajti on je mene rečil, ko sem bil volkodlak. † Hodilo nas je več volkodlakov po tistih krajih in v neke noči smo tulili na Ugaru okolo tistih 2 hiš. Jaz sem si bil težn v face zaból, tako da nisem mogel lahko hoditi. Spel sem se

^{**} To pisemo je najbrže posledica kakšega osobnega sestanka v Ljubljani, ne pa dopisa Levstikovega prijatelju Rudežu.

^{††} Pač je piena hiba, nam.: pripovedoval

^{††} Ta soobklep / ssem dostavil tu jaz zaradi jasnosti. V rokopisu je pri pisaju izostal.

^{**} = V en[ovitem] ali morda: e(d)n[inskem] br[oju]; v mn[ožnem] ali morda: mn[ožnem] br[oju].

Avgust Žigon / K. Rudež Levstiku: 12 pisem

---

na okno in sem taco skozi pomolil. Na to je tisti kmet meni tern izderl, je hlebec kruha razlomil in nam ga ven vergel. Ko smo kruh jeli, smo bili rešeni. /:Kako se je Hervat imenoval, ni znano, ravno tako imena kmetov na Ugaru ne, ker preteklo je uže gotovo kakih 150 let, kar ste bile tisti 2 kmetiji zapuščeni. — Kar sem jaz o volkodlakih v Ribniškem kraju slišal, me je prepričalo, da so tam · zakleti ljudje, ki morajo volkovi biti, ali zmiraj, dokler jih kdo reši; ali se pa samo ob časih v volkove spreveržejo, postavim vsako noč, po dnevi so pa ljudje.

Dvakrat sem pa slišal, da volkodlaka s tem reši, ako mu kruha verže /:mende ker je božji dar ali sv. rešnje telo?/:/ Da bi pa volkodlaki iz groba vstajali in ljudi morili, to ni v Ribnici nikdar slišati.

Po Dolenjskem, okoli Gracarjevega turna nisem mogel nič o volkodlaku pozvestiti, mislim, da so ga uže pozabili — a Trdina je bolj v gorenjem Podgorju slišal o volkodlaku, kjer je pa to kosmat sin, ki ga ženska z volkom rodi. ||

Zdaj Ti pa moram še eno povedati: Kakor mislim, sem Ti uže enkrat pokazal molitev za zagovarjanje kačjega pika, ki se tako glasi:

Stoji, stoji silna skala,
Na ti skali stoji Irmbás,
Mati Božja⁵⁹ pride k njemu,
Vstani gori ti Irmbás!
Pomagaj temu človeku,
Če je vgriznen ali popaden,
Od tega črva podzemeljskega!

To se mora trikrat zaporedoma govoriti, pa da noben človek ne sliši.

To molitevco so moj r. oče zvedili od starega Urbančka v Ribnici in zapisali.⁶⁰

⁵⁹ Rokopis ima: Božija s prečrtanim i.

⁶⁰ Starejši zapis tega zagovora, še v bohorčici, menda z roko samega Jozefa Rudeža, rajnkega očeta Karlovega, znanega intimnega prijatelja Kopitarjevega, nam je ohranil Fr. Levec (danes v licejski biblioteki):

Sdylangenbēchwörung
Stoji, stoji, silna skala
Na ti skali leshi irmbaf
Mati boshja pride k' njemu
Stani gori ti Irmbaf
Pomagaj temu zhloveku
Zhe je vgrisnen al popaden
Od tejga zherva podsemelskiga

Daß muß 3 mal nach einander gesprochen werden entweder still oder laut doch darf es Niemand hören.

Književna poročila

Kakor curiosum Ti hočem pa povedati, kako je besedo Irmbás že nek gospod, ki se močno peča s Keltičino, raztolmačil; on pravi: Irmbás, keltiško ime, iz treh besed, to je: iz besede ir, kar pomeni serd, jeza, žorn, iz spolnika [m] m, ki se nekaterim stalnikom v dativu predstavlja, in iz besede bás, pomenujoče: ver Čud, smert. Ir m=bás /: Irmbas:/ znači tedaj: žorn dem Čude —, serd jeza smerti, personificirano: žurner dem Čude, serditel, jezitel smerti.

Kakor se kaže, bil je Irmbás Keltom v skalovju prebivajoče božanstvo, katero so v smernih nevar(no)stih⁶¹ sploh, posebno pri ostrupenji po gadih in drugih že strupenih živalih proti smerti na pomoč klicali. Tako to reč razklada navedeni Keltoman; radoveden sem, kaj Ti, dragi prijatel, na to porečeš.

Lepa hvala Ti za prijazne želje k novem letu; Bog daj tudi Tebi zdravje in srečo!⁶²

Priserčno Te pozdravljam prijatelju!

Tvoj

stari, zvesti prijatel

Lep pozdrav gospodom pri levitih!

Karol Rudež.

V Gracarjevem turnu

26. Januarja 1883. |

KNJIŽEVNA PEROČILA

Epilog «Veroniki Deseniški». Župančičeva «Veronika Deseniška» je poleg Prešernovega «Krsta pri Savici» najdragocenejša slovenska pesnitev velikega stila. Paralela med tema dvema umetninama (na katero je opozoril tudi že Fr. Koblar v «Dom in svetu», 1924, št. 6.) se človeku vsiljuje nehoté. Oba največja slovenska poeta sta se v teh dveh svojih delih zatopila v davnine svojega rodu in skušala poleg sinteze svojih življenskih naziranj podati predvsem tudi sintezo svojih zrelih umetniških vrlin. Slovenstvo obeh pesnitez seveda ne tiči samo v umetniško dovršeni zunanji posodi — doslej najpopolnejši obliki slo-

⁶¹ Rokopis: nevarstih

⁶² Ta stavek je edini jasni dokaz v pismu, da odgovarja Levstiku tu prijatelj Rudež na neki dopis, — na pismeno poslana »vprašanja«. Posebej Rudeževa opomba: »in sicer hočem začeti s tem, da Ti pravljico ponovim«, bi dala soditi, da sta z Levstikom v Ljubljani »pri levitih« ali kjerkoli o stvari govorila osebno, kjer mu je Rudež tu ponovljeno »pravljico« že bil pripovedoval; sklep bi tu bil zeló blizu, da imamo v gorenjem Rudeževem pismu torej odmev nekega Rudeževega obiska v Ljubljani. Stavek z zahvalo za voščila pa bi bil pač tu zeló neprimeren in nekako neutemeljen, ker bi se bil prijatelj prijatelju pač za enaka osebna voščila bil zahvalil in stvar že opravil osebno na licu mesta s takojšnjo besedo. Iz stavka sledí potemtakem, da je Levstik moral pisati Rudežu tu pismo za božič ali novo leto, — ter da se nam tu spet ni ohranilo eno njegovo v Rudeževi ostalini. Izguba torej vsaj dveh Levstikovih Rudežu je s tem dognana. Škoda izgube. Hvaležni pa moramo biti skrbnim rokam, da so nam ohranile vsaj tistih dragocenih devet!